https://doi.org/10.26682/hjuod.2023.26.2.45

گوڤارا زانكويا دهوك، پەربەندا: 26، ژمارە:2، (زانستێن مروڤایەتی و كومەلناسی)، بپ 756-772، 2023

هەولێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی (ا ی گولانا 1994 - 21ی كانوونا ئێكێ 1994)

زوزان ناصر مصطفی و خلیل مصطفی عثمان

پشكا مێژوو، كولیژا زانستێن مروڤایەتی، زانكویا دهوك، هەرێما كوردستانێ-عیراق

((مێژوویا وەرگرتنا ڤەكولینێ: 12 تیرمەهـ 2023، مێژوویا رەزامەندیا بەلاڤكرنێ: 30 چریا ئێكێ 2023))

پۆختە

پشتی راپەرینێ، دەرفەتەكا زێرین بۆ گەلێ كوردستانێ رەخسا كو بشێن رێزێن خۆ بهێز تر و باشتر رێك بێخن، كو ئەڤە ب گونجاوترین شێوە د هەلبژارتنێن پەرلەمانی دا نیشان دا، هەموو هێز و پارتێن سیاسی ب پەروش ڤە كەفتنە رێكخستنا هەولێن خۆ بۆ خۆ گونجاندنێ دگەل ئیرادا سەربەخۆ و ئێكگرتنا خەلكێ كوردستانێ، كو ل وی دەمی د پەرلەمان و حكومەتا هەرێمێ دا خۆ ددیتەڤە، بڤێ چەندێ ئەزموونا هەرێما كوردستانێ ڤوناغەكا نوی بخوڤە دیت، لێ ب هەلگیرساندنا شەرێ نافخویی دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دا، ئەڤ ئەزموونە دووچاری مەترسیەكا مەزن بوو، هەر ژ رۆژا ئێكێ یا پەیدابوونا ڤی شەری هەولێن زۆر ژلایێ سەروكێن هەردوو پارتان ڤە، مەسعود بارزانی سەروكێ پارتی دیموكراتی كوردستان و جەلال تالەبانی سكرتێرێ گشتی یێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ڤە ژبۆ راوەستاندنا ڤی شەری هاتینە دان، ئەڤجا چ برێكا، ئاراستەكرنا بروسكان، نامان، بانگەوازان و كومبوونێن هەڤبەش دناڤبەرا مەكتەبێن سیاسیێن هەردوو پارتان بیت، راستە ژ دەرئەنجامێ ڤان هەولان و دەستپێشخەریێن وان چەندین جاران رێككەفتن و ئاگربەستێن راوەستاندنا شەری دناڤبەرا وان دا هاتینە هەبوونێ، لێ نەشیاینە ببنە ئەگەرەكێ كارتێكەر ژبۆ بدووماهی ئینانا شەری تا ئەنجامدانا رێكەفتننامە واشنتون بەردەوامی كێشا.

پەیڤێن سەرەكی: مەسعود بارزانی، جەلال تالەبانی، پارتی دیموكراتی كوردستان، ئێكەتی نیشتمانی كوردستان، شەرێ ناڤخۆیی.

پێشەكی

قوناغا 1994 ـ 1998 دهێتە هژمارتن ب قوناغەكا هەستیار د مێژوویا بزاڤا رزگاریخوازیا كوردی دا، دڤی ماوەیدا ململانێ یا دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دا شێوازەكێ مەترسی بخۆڤە دیت، ئەوژی شێوازێ بكارئینانا چەكی بوو وەك رێكا چارەسەریێ بۆ ڤێ ململانێ، ئەڤ شەرە ژ دەرئەنجامێ هژمارەیەكا ئەگەران پەیدابوو، ژوانا: پەیدابوونا دووبەرەكیێ دناڤبەرا بالێ مەكتەبا سیاسی یا پارتی و بالێ مەلا مستەفا بارزانی، زالبوون و دەست ب سەرداگرتنا دەستهەلاتێ، پرۆسەیا نیڤ ب نیڤ، دەرئەنجامێن هەلبژارتنان، ژ رۆژێن دەستپێكی یێن پەیدابوونا ڤی شەری هەولدانێن زۆر ژلایێ سەركردایەتیا هەردوو پارتان ڤە هەبووینە ژبۆ هندێ ئەڤ شەرە نەبیتە شەرەكێ سەرتاسەری و بلەز بهێتە كونترول كرن، لێ لژێر كونترولێ دەركەفت و درێژەپێدان ژلایێ لایەنگرێن هەردوو پارتان ڤە پێ هاتەدان تا ئەیلولا 1998 ئەڤجا دووماهی پێ هاتە دان.

ژ دەرئەنجامێ ئەزموونا زەبربەخشا شەرێ ناڤخۆیی زیانەكا مەزن گەهاندە كوردستانێ، ژبۆ هندێ پەند و سود ژڤی شەری بهێنە وەرگرتن و روویدانێن بڤی شێوەی دووبارە نەبنەڤە، هەر بڤێ لوژیكی بابەت هاتیە هەلبژارتن ژبۆ ڤەكولینێ.

سروشتێ ڤەكولینێ (هەولێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی ای گولانا 1994 ـ 21ی كانوونا ئێكێ 1994) خاستیە بهێتە دابەشكرن لسەر پێشەكی، پێنج تەوەران و دووماهیەكێ كو تێدا گرنگترین ئەنجام هاتینە دیاركرن، تەوەرێ ئێكێ هاتیە تەرخانكرن بۆ (هەولێن سەروكێ پارتی دیموكراتی كوردستان (مەسعود بارزانی) ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی)، تێدا باس ل وان بروسكە، بانگەواز، نامەیێن هەر ژ رۆژا ئێكێ یا پەیدابوونا ڤی شەری

ژلايێ مەسعود بارزانی ڤە ژبۆ راوەستاندنا وی هاتینە بەلاڤكرن. تەوەرێ دووێ یێ تایبەتە ب (هەولێن سكرتێرێ گشتی یێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان (جەلال تالەبانی) ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی)، تێدا باس ل وان نامە، پەیام و بانگەوازێن ژلایێ جەلال تالەبانی ڤە هەر ل دەمێ ل دەرڤەی كوردستانێ و پشتی ڤەگەریایە ناڤا كوردستانێ بەلاڤكرین هاتیەكرن. تەوەرێ سیێ یێ تەرخانكریە بۆ (كومبوونێن مەكتەبێن سیاسیێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی)، تێدا باس ل كومبوونێن هەڤبەشێن مەكتەبێن سیاسیێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و وان ڕاگەهاندن و بڕیارێن پشتی ب دووماهی هاتنا ڤان كومبوونان دەرچووین هاتیە كرن. تەوەرێ چارێ یێ تایبەتە ب (ڕێككەفتنێن دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی هاتینە موركرن)، دڤی تەوەری دا باس ل وان ڕێككەفتن و ئاگربەستان هاتیە كرن، ئەوێن ژلایێ پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ڤە ل پێناڤا راوەستاندنا شەری هاتینە دەرئێخستن، كو پشتی سێزدە رۆژا ژ پەیدابوونا شەری ئێكەم ڕێككەفتن دناڤبەرا هەردوو لایەنان دا هاتیە موركرن، ب درێژاهیا شەری دبەردەوام بووینە، تەوەرێ پێنجێ یێ تەرخانكریە بۆ (هەولێن جڤاتا وەزیران و جڤاتا نیشتمانیا كوردستانێ ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی)، دڤی تەوەری دا باس ل هەولێن جڤاتا وەزیران و جڤاتا نیشتمانیا كوردستانێ هاتیە كرن، بۆ وێنە ئەنجامدانا كومبوونان دناڤبەرا مەكتەبێن سیاسیێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ل دیوانا جڤاتا وەزیران، كومبوون و ئامادەبوونا سەروكێن هەردوو پارتان مەسعود بارزانی و جەلال تالەبانی ل ئاڤاهیێ پەرلەمانی ژپێخەمەت راوەستاندنا شەری هاتیە كرن.

ژبۆ نڤێسینا ڤێ ڤەكولینێ پشت بەستن لسەر كومەكا ژێدەران هاتیە كرن، ژوانا: پەرتوكا (پارتی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی كورد، راپەرین و دەرفەت و ئاستەنگەكان 1991ـ2002) یا (مەسعود بارزانی)، پەرتوكێن (شەری ناوخوی كورد، بۆچی سەرهلدا، چۆن گەشەیكرد، سەرەنجام) و (مام جەلال دیداری تەمەن لە لاوێتیەوە بۆ كوشكی كوماری) یێن (سەلاح رەشید)، پەرتوكێن (خەون یان موتەكە، دیوی ناوەوەی روداوەكانی كوردستانی عێراق 1992ـ2002) و (كێشەی پارتی و یەكێتی) یێن (نەوشێروان مستەفا)، دیسان رۆژنامێن فەرمی یێن ژلایێ پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ڤە دهاتنە دەرئێخستن، ژوانا رۆژناما (گولان، برایەتی) ب ژمارێن خۆیێن جودا جودا ڤە، ئەوێن ژلایێ پارتی دیموكراتی كوردستان ڤە دهاتنە دەرئێخستن، رۆژناما (كوردستانی نوێ) ب ژمارێن خۆیێن جودا جودا ڤە، ئەوا ژلایێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ڤە دهاتە دەرئێخستن.

تەوەرێ ئێكێ: هەولێن سەروكێ پارتی دیموكراتی كوردستان (مەسعود بارزانی) ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی

ژبۆ ئەڤێ چەندێ كو ئەو شەرێ ل باژێركێ قەلادزێ [(1)] مەزنتر لێ نەهێت و نەبیتە شەرەكێ سەرتاسەری (مەسعود بارزانی) ب بروسكەیا ژمارە (842) و هەر ل رۆژا ئێكێ یا پەیدابوونا ڤی شەری بۆ لێژنا ناوچا قەلادزێ یا پارتی دنڤێسیت: "عەلی حەسو میرخان [(2)] بێی دەستویریا من بۆ قەلادزێ یێ هاتی، پێدڤیە ئێكسەر ب ڤەگەریت، نابیت ژ ئەگەرێ كێشەیەكا ژ ڤی بابەتی تشتەك رووی بدەت..."(ڕەسول، 2007، 149).

هەر د هەمان رۆژدا (مەسعود بارزانی) بروسكەیا ژمارە (846) ئاراستەی ئازاد قەراداغی بەرپرسێ لقێ رانیا یێ پارتی دیموكراتی كوردستان و مستەفا چاوەرش بەرپرسێ مەلبەندێ 8 یێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و هەردوو مەكتەبێن سیاسی یێن ڤان هەردووك پارتان دكەت و دنڤێسیت: "هەولێ بدەن هین هەردوولا چارەسەریا بارودوخی بكەن، ئەز یێ ئاگەهدار نینم عەلی حەسو میرخان هاتبیتە قەلادزێ و گرتنا بارەگایان قەبول ناكەین، هەردوولا بۆ هێور كرنا رەوشێ و كونترول كرنا كەسێن نە بەرپرس.. وەك یەك پارت رەفتارێ بكەن و ملی نەدەن بۆ كەسێن بەرەلا، هین دێ بەرپسیاریێ ستویێ خۆ گرن"(چاوەرش، 2014، 311).

ژلایەكێ دیترڤە ژبۆ ئارام كرنا بارودوخی (مەسعود بارزانی) ل رۆژا 3ی گولانێ 1994 بانگەوازەك بەلاڤكر تێدا هاتبوو "بناڤێ خودایێ مەزن و دلوڤان، د وان روودانێن دوو سێ رۆژێن بوری دا ئەوێن ل قەلادزێ و رانیە و سلێمانیێ، هەرچەندە زولمەكا زۆر ل پارتی دیموكراتی كوردستان هاتەكرن، لێ ژبەركو چارەنڤێسێ

گەلێ كورد د مەترسیەكا زۆرا مەزن دایە، ژبۆ هندێ ئێدی كارەساتێن دلتەزین رووی نەدەن، داخازێ ژ هەموو لایەكی دكەم ئارامیێ ب پارێزن و شەری براوەستینن، داخازێ دكەم سپێدەهیا رۆژا 4ی گولانێ كومبوونا سەركردایەتیا بەرەیێ كوردستانی[3] دگەل مەكتەب سیاسیێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان بۆ خاندنا ڤی بارودوخی و چارەسەركرنا وی بهێتە كرن، مە هەموو دەمان بۆ بەرژەوەندیا گەلێ كورد و كوردستانێ بەرژەوەندیێن دیتر داینە لایەكی، و ڤێ جارێ ژی بوخاترا گەلێ كورد دێ واز ژ مافێن خۆ ئینین داكو مافێن كوردان ب پارێزین، ب پێدڤی دزانم سوپاسیا هەلویست و دەستپێشخەریا لایەنێن سیاسی و كەسایەتیێن خێرخواز بكەم كو زۆر ماندووبوون و هەولەكا زۆر یا دای"(بارزانی، 2022، 234 ـ 235؛رۆژناما گولان، ژمارە (2)، 5/مایس/1994).

ژبۆ ئەوێ چەندێ كو دەڤەرا شەری مەزنتر لێنەهێت و سنورێن وی بەرتەنگ ببن، (مەسعود بارزانی) ل 5ی گولانێ 1994 پەیامەك بەلاڤكر، داخواز ژ بەرپرسێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان كر كو خوینا شەهیدان بكەنە حەكەم و دەست ژ ئێكو دوو كوشتنێ هەلبگرن (رۆژناما گولان، ژمارە (3)، 12/مایس/1994).

دیسان ژبۆ هێوركرنا ڤی بارودوخێ ئالوز (مەسعود بارزانی) ل 5ی گولانێ 1994 نامەیەكێ ئاراستەی (جەلال تالەبانی) دكەت، كو تێدا هاتبوو: "زۆر ب خابنی ڤە روویدانێن نەخوش و دلتەزین دڤان چوار رۆژێن بوری دا روویدان، د هزرا مندا نەبوو تشتێ هوسا دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دا رووی بدەت...، من هەموو هەولەك دا و دێ دەم كونترولا بارودوخی بكەم، مە لژنە بۆ پارێزڤانان دانان، لێ هەر سەرپێچی یێن هەین، نابیت دەستا داهێلین و ب ئانەهیا خودێ ئیرادا باشیێ دێ بسەركەڤیت، نوكە ئەڤ كارە مەیێن كرین: نێچیرڤان بارزانی و ئەحمەد چەلەبی یێن چووینە مالا جەنابێ تە بۆ سەرەدانا هێروخانێ، بۆ هندێ خەلك بزانن كو مالا جەنابێ تە مالا منە و رەفتارێن زاروكانەیێن خەلكەكی كارتێكرنێ ل برایینیا مە ناكەن. مە لژنەیەك یا دانای بۆ نەهێلانا دیاردا دوودلیێ ل هەولێرێ، و هەموو هەولەك یێن داین بۆ هندێ بارودوخێ هەولێرێ بپارێزین و ل جهێن دیتر ژی چارەسەر بكەین. كاك كوسرەت و كاك د. روژ یێن چووینە سلێمانیێ. كاك فرەیدون و كاك ئازاد بۆ دهوكێ. كاك عارف و مەلا بەختیار بۆ هەولێرێ، بۆ جێبەجێكرنا بڕیاران، كو كارەكێ ب ساناهی نینە و ب خابنی ڤە تشتێ وەسا یێ هاتیە روویدان كو كەس حەز ناكەت بەحس بكەت ژبەر سومعەتا گەلێ مە، برایێ من یێ خوشتڤی (مام جەلال)؛ پێشمەرگە و كادرێن پارتی دیموكراتی كوردستان ب ساخی یێن گرتین و سێدارەداین، بریندار ژ نەخوشخانا یێن ئینانینە دەرێ و یێن شەهید كرین، تشتێ بڤی رەنگی یێ زۆرە من نەڤێت تە نارحەت بكەم؛ چونكی ئەز دزانم تو ژ من نارحەت تری بۆ ڤی بارودوخێ نەخوش، تشتێ نە مەعقول و نەراست زۆرێ كری، لێ هەر دڤێت خەباتێ بكەین بۆ تەبایی و برایەتی...، زۆر ب پێدڤی دزانم هەر چ زویتر بیت تو بزڤری بۆ لایێ مە ڤە، بۆ هندێ پێكڤە بەلكو هەم برینان سارێژ بكەین، هەم چارەسەریەكێ بۆ ڤی بارودوخی بكەین و سودی ژ ڤێ سەربورێ وەربگرین"(رەشید، 2020، 318 ـ 319).

ژلایەكێ دیڤە ژبۆ چارەسەریا بارودوخێ ئالوزێ دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دا و لسەر داخازیا (مەسعود بارزانی) پشتی نیڤرویا 5ی گولانێ 1994 ل هاڤینە هەوارا سەلاحەدین ل بارەگایێ سیاسیێ پارتی دیموكراتی كودستان سەركردایەتیا سیاسی یا بەرەیێ كوردستانی كومبوونەكا نەیاسایی ب ئامادەبوونا نوینەرێن هەموو لایەنێن ل ناڤ بەرەی بۆ چارەسەركرنا بارودوخی گرێدا، پشتی دانوستاندنێ هەموویان دەنگ لسەر ڤان بڕیارێن لخوارێ دا: دەمژمێر شەشی ئێڤاریا هەمان رۆژ ل وان جهێن شەر تێدا هەی دەستبەجێ شەر و پێكدادانا ڕابگرن. دیاردە و شوینوارێن چەكداری بلەز نەهێلن. هەموو تشت بڤەگەرن بۆ دوخێ بەری 2ی گولانێ 1994. پێدڤیە هەموو دامودەزگەهێن حكومەتا هەرێما كوردستانێ ب پەرلەمانی ڤە بپارێزن. هەر كەس و لایەنەك سەرپێچیێ د بجهئینانا ڤان بڕیارا دا بكەت، ژلایێ سەركردایەتیا بەرەیێ كوردستانی ڤە دێ ئیدانە كەن و ژلایێ پارتا وی بخۆژی ڤە پێدڤیە لێپرسین دگەل بهێتە كرن. هەموو لایەن ئیدانا ڤێ روویدانا دلتەزین دكەن و داخازدكەن ئەڤ جورە رەفتارە رووی نەدەن و تەحریم بكەن. هەر كێشەیەكا د پاشەرۆژێ دا رووی بدەت، پێدڤیە ب دانوستاندنێن ئاشتیانە چارەسەربكەن(ڕەسول، 2007، 151 ـ 152).

هەر ژبۆ راوەستاندنا شەرێ پەیدابوویی (مەسعود بارزانی) ل شەڤا 20/19ی گولانێ د پەیامەكێ دا ئاگربەست ڕاگەهاند، داخاز ژ هێزێن پێكدادایی كر دووماهیێ ب خوین رشتنێ بینن، بۆ پەسندكرنا پەیاما وی پشتی دەمەكێ كێم مەكتەبا سیاسیا ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ژی داخازا ڕاگرتنا شەری كر، لێ ل باژێرێ كویە شەر نەراوەستیا و كارەساتەكا مەزن بسەر خەلكێ باژێری دا ئینا، هەروەسا هەر ل هەمان شەڤ ل شەقلاوە ژی

شەرەكێ گران هەبوو، لێ پشتی ڤێ پەیامێ شەر لڤێرێ راوەستیا(رۆژناما گولان، ژمارە (5)، 26/مایس/1994).

هەر دڤی بواری دا (مەسعود بارزانی) ل چاڤپێكەفتنەكا رۆژنامەڤانی دا ل 6ی خزیرانێ 1994 پێشنیاركر كو كوردستانا عێراقێ ژ چەكی ب دامالن و ژلایێ UN ڤە بهێتە پاراستن، ل شەڤا 7/6ی خزیرانێ رادیویا BB بڤی شێوەی ئەڤ دەنگوباسە خاند: (مەسعود بارزانی پێشنیارا چەك دامالینێ ل كوردستانا عێراقێ دكەت، هەروەسا ب پێدڤی دزانیت ناوچا باكوورێ عێراقێ كو لژێر دەستهەلاتا كوردان بخۆیە، ب دەڤەرەكا تەنا بدانن و ژلایێ دەولەتان و ب سەرپەرشتیا UN پارێزگاری لێ بهێتە كرن)(رۆژناما برایەتی، ژمارە (2177)، 1996/7/24).

ژلایەكێ دیڤە (مەسعود بارزانی) ل 1ی تیرمەهێ 1994 ل ئاڤاهیێ پەرلەمانی ئامادە بوو و گوتارەك پێشكێشكر و تێدا هاتبوو: (خویشك و برایێن بەرێز سەروكێ پەرلەمانی، جێگرێ سەروكی و ئەندامێن پەرلەمانی زۆر سوپاسیا وەدەم كو وە ئەم داخاز كرین جارەكا دی بهێین دڤی جهێ پیروز دا كوم ببین، براستی ئەو روویدانێن هەیڤا بووری زیان گەهاندە كێشا گەلێ مە، چ ژ رووێ مروڤی، مادی و سیاسی ڤە...، پێدڤیە ئەم وانەیان ژ وێ ئەزموونا تەعل وەربگرین و بزانین ئەڤە بوچی روویدا، ژبۆ هندێ جارەكا دیتر رووی نەدەتەڤە؟...، لڤێرێ پێدڤیە سوپاسیا رۆلێ كونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC [(4)]، بەرەیێ كوردستانی، زانایێن ئایینی، ماموستایێن زانكویێ، هەموو رێكخراوێن جەماوەری و هەموو ئەوێن هەست ب مەترسیا ڤی بارودوخی كری و هەولەكا زۆر دای بۆ راوەستاندنا شەری بكەین، من نەڤێت ناڤێن وان بینم لێ زۆرن ئەوێن ئەو رول دیتی، سوپاس بۆ خودێ ئیرادا خێرێ لسەر ئیرادا شەری ب سەركەفت، نەبوویە د مێژوویێ دا شەری چ ئاریشەیەك چارەسەر كردبیت...، سوپاسیێن بێ پایان بۆ دوستێن ملەتێ مە سوپاس بۆ خودێ كو د زۆرن، ئەم د ترسیان كو ئەو واز لە بینن، لێ واز لە نەئینا و ئەو زێدەتر ب پەروشن هەر زوی بیت چارەسەریا ڤان گیروگرفتان بكەین، ژبۆ هندێ ئەوژی بشێن زێدەتر هاریكاریا ملەتێ مە بكەن...، براستی ئەڤە شەرەك نەبوو كەس تێدا بسەركەڤیت، بەلكو شەرەك بوو ملەتێ كورد تێدا زەرەر مەند بیت...، هاتنا مە بۆ پەرلەمانی دووبارەكرنا كارپێكرنا مەیە بۆ تەبایی، برایەتی و هەڤكارییێ...، پێدڤیە پێنگاڤێن زۆر زوی ب هاڤێژین كو پەرلەمان و حكومەتا هەرێمێ دەست بكاربن...)(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (721)، 1994/7/1).

تەوەرێ دووێ: هەولێن سكرتێرێ گشتی یێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان (جەلال تالەبانی) ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی

ل وی دەمێ روویدانێن باژێركێ قەلادزێ پەیدابووین، (جەلال تالەبانی) ژدەرڤەی كوردستانێ بوو ب سەرەدانەكێ گەهشتبوو روما پایتەختێ ئیتالیا [(5)]، هەر ل دەمێ گەهشتنا دەنگوباسێن ئەڤان پێكدادانان دناڤبەرا پێشمەرگەیێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان، ل 3ی گولانێ 1994 نامەیەكێ برێكا فاكسێ بۆ (مەسعود بارزانی) ڤرێ دكەت و تێدا هاتبوو: "ژ دەڤ مام جەلالی بۆ برایێ مەیێ خوشتڤی كاك مەسعود بارزانی بەرێز، سلاڤەكا گەرم، زۆر ب مخابنی ڤە من دەنگوباسێ نەخوش و دلتەزینێ شەری دناڤبەرا نافام و نابەرپرسێن پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان گولێ بوو، من ژ كاك نەوشێروانی داخازكریە بروسكێ بۆ مەكتەب سیاسیا ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ڤرێكەت كو پەیرەوێ ئاموژگارییێن جەنابێ تە بكەن، هەڤە ئەڤرو جەنابێ تە رولێ مێژوویێ خۆ ببینیت بۆ ڤەگەراندنا ئارامی و ئاسایشێ و برایەتیا دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دا، من پێ باشە جەنابێ تە سەروكایەتیا هەردوو مەكتەب سیاسییان بكەت بۆ راگرتنا شەری و دانانا لژنا ڤەكولینێ و سزادانا تاوانباران، د نەئامادەبوونا مندا هەڤە جەنابێ تە رولێ خۆ ل جهێ مە هەردووكان دناڤ هەردوو پارتان دا ببینیت و ب دووربینیا خۆ چارەیا بلەزا بارودوخی بكەت، لسەر هەردوو مەكتەبێن سیاسی پێدڤیە پابەندی ئاموژگارییێن كاك مەسعودی بكەن"(مستەفا، ب.م، 154).

ژلایەكێ دیڤە ژبۆ چارەسەركرنا كێشەیا پەیدابوویی (جەلال تالەبانی) ل 7ی گولانێ 1994 ل باژێرێ روما نامەیەكا دی ل 7ی گولانێ 1994 ئاراستەی (مەسعود بارزانی) كر، هاندانا وی كر كو رولێ برایێ مەزن ببینیت و هەولا ئارام كرنا بارودوخی بدەت، و تێدا هاتبوو: "بۆ برایێ من یێ خوشتڤی كاك مەسعودێ بەرێز سلاڤەكا گەرم، وەكو مە پێكڤە بەحسكری، بزوترین دەم دێ برێ كەڤین بەرەڤ شامێ، دوو روژەكێن دی ئەم هەموو دێ گەهینە

شامێ، كاك نەوشێروان مستەفای ژی زۆر سلاڤێن هەبن، هیڤیێن مە هەموویا د زۆرن كو جەنابێ تە دێ كونترولا تەواوا بارودوخی كەت تاكو ئەم دگەهین و پێكڤە چارە دكەین، ل شامێ ژی دێ هەولێ دەین دگەل تە باخڤین، من پێ باشە بەردەوام ئاموژگاریا هەردوو مەكتەبێن سیاسی بكەی و دەمێ بۆ چ جورە كارەكێ نەخوشێ دلتەزینێ دی نەدەن"(رەشید، 2020، 320).

هەروەسا (جەلال تالەبانی) ل 10ی گولانێ 1994 بانگەوازەكێ بۆ راوەستاندنا شەری ل كوردستانێ بەلاڤ دكەت: "هەڤالێن بەرێز، پێشمەرگێن قارەمانێن كوردستانێ ب سلاڤەكا گەرم ڤە، داخازێ ژوە دكەم بلەز بچنە جهێن خۆ، دەست ژ هەموو پێكدادانێ هەلبگرن، پێدڤیە ئەوێ راستییێ بێخنە هزرا خۆ كو شەرێ براكوژی كارەساتەكا نیشتمانی و نەتەوایەتیە، دبیتە ئەگەرێ ب فێرودانا بەرێ رەنج و خەباتا وە و برا و شەهیدێن وە، و دبیتە ئەگەرێ شادیا دوژمنان و ژدەستدانا دوست و پشتەڤانیا گەلان و هەڤپەیمانان.

ئەی جەماوەرێ خەلكێ كوردستانێ یێ تێكوشەر، پاراستنا خوینا شەهیدێن وە و ئەزمونا دیموكراتیا مە و ژیان و مان گەشەكرنا حكومەتا ساڤایا مە یا گرێدایە ب ئێكەتیا رێزێن گەلی بگشتی و ئێكەتی و هەڤپەیمانیا ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان ب تایبەتی، لەوڕا پێدڤیە ئەم هەموو وەكو بیبیلكا چاڤێن خۆ بپارێزین و ب چ رەنگ و جورەكی ماوێ شەرێ براكوژیێ نەدەین، پێدڤیە هەموو چەكێن مە، و هەموو هەولێ و شیانێن مە، بۆ پاراستنا كوردستانا رزگار و رزگاریا وەلاتی ژ دكتاتوریەتێ و بدەستڤەئینانا عێراقەكا دیموكرات و فیدرال بیت.

ئەی كەس و كارێن شەهیدێن كوردستانێ! دەمی نەدەن خوینا شەهیدان ب فێرو بچیت، هین هەموو دگەل كومەلێن خەلكێ كوردستانێ بەرێ شەرێ براكوژیێ بگرن، و ئالوزیێ نەهێلن.

ئەی هەموو پارتێن كوردستانێ! خەبات و هەولێن خۆ پەرێ و گەشێ پێ بدەن بۆ نەهێلانا ئەگەرێن شەرێ براكوژیێ، و چەسپاندنا ئاشتی و برایەتی و دیموكراتیێ د كوردستانا خوشتڤی دا، پێدڤیە ئەم هەموو پێكڤە خەباتا خۆ درێژە پێ بدەین، بۆ ئینانە دەرا رهوریشالێن ئەگەرێن توندوتیژی و پێكدادانێن ناڤخۆ. بژی ئێكەتیا رێزێن گەلێ كوردستانێ، نەفرەت ل شەرێ براكوژی و كارەسات هێنەرێ، سەركەڤیت خەباتا هەموو لایەكی ژمە ل پێناڤا چەسپاندنا ئاشتی و دیموكراسی و برایەتی و هەڤپەیمانیێ"(رەشید، 2020، 221 ـ 222).

هەر ژبۆ راوەستاندنا شەری و ئارام كرنا بارودوخێ كوردستانێ (جەلال تالەبانی) ل 3ی خزیرانێ 1994 دەستپێشخەریەك ل پێناڤا ڕاگرتنا شەر و پێكدادانا ل كوردستانێ ڕاگەهاند، د وێ دەستپێشخەریێ دا هاتبوو: (ئێكەتی نیشتمانی كوردستان بڕیاردایە ژلایێ خوڤە و بێ چ مەرجەكی شەری ڕابگریت و ئەو بڕیارێن كو ل بەری نوكە دناڤبەرا ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان دا هاتبوونە دان، جێبەجێ بكەت، ئەو هێزێن كو ژ سلێمانیێ ئینابن ب ڤەگەریتەڤە سلێمانیێ و هێزێن هەولێرێ ژی ب ڤەگەرنە جهێن خۆ، ناوچا سەفین و دەوروبەرێن شەقلاوە و هەریر بدەنە هێزێن بەرەیێ كوردستانی ب سەرپەرشتیا كونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC، هەروەسا ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ل باژێرێ هەولێرێ دێ هێزێن خۆ ژ سەربان و بالەخانەیان ئینیتە خوارێ، شەرێ ڕاگەهاندنێ دێ ڕاگریت و یێن گرتی دێ ئازاد كەت، داخاز ژ بەرپرسێن ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و دامودەزگەهێن حكومەتا هەرێمێ دكەت كو ب ڤەگەرنە سەر كارێن خۆ)(رۆژناما رێگای كوردستان، ژمارە (110)، 1994/6/7).

ژلایەكێ دیڤە (جەلال تالەبانی) هەولدایە برێكا كومبوونێن دگەل سەركردێن پارتی دیموكراتی كوردستان، ئەڤان ئالوزیان چارەسەركەت و دڤی بواری دا و ل بارەگایێ تایبەتێ خۆ ل هەولێرێ ل دەمژمێر 5ی ئێڤاریا 18ی تیرمەهێ 1994 پێشوازی ل فازل میرانی كر، د كومبوونەكێ دا كو هەر ئێك ژ: عومەر فەتاح و ئەرسەلان بایز ئامادەببوون باس ل بارودوخێ كوردستانێ و هەولدان بۆ نەهێلانا ئاسەوارێن شەری هاتەكرن(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (735)، 1994/7/19).

تەوەرێ سیێ: کومبوونێن مەکتەبێن سیاسیێن پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی

پشتی بەرپابوونا شەری و روویدانێن باژێرکێ قەلادزێ، ل رۆژا 2ی گولانێ 1994 نوینەرێن هەردوو مەکتەبێن پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان چوونە دەڤەرا قەلادزێ و د ئەنجام دا مەکتەبێن سیاسی یێن هەردوو پارتان ئەڤ بەلاڤ کرنە دەرئێخست: "ئەی جەماوەرێ ب شەرەفێ کوردستانێ ب مخابنی ڤە ل رۆژێن 1 و 2ی گولانێ چەند کارەساتێن دلتەزین ل باژێرێ قەلادزێ روویدان، د ئەنجام دا چەند کادر و پێشمەرگێن هەردوو لایان شەهید بوون. ئەڤ رووێدانا دلتەزین ئەنجامێ ناکوکی و هەڤرکیەکێ کو یا دووره ژ هەردوو پارتان و بێ ئاگەهداریا بەرپرسێن هەردوو پارتێن هەڤپەیمان روویدایە، لڤێرێ داخازێ ژ هێزا هەردوو لایان ل قەلادزێ دکەین، بەلاڤ بکەن و ب ئارامی ب ڤەگەرنە بنگەهێن ئاساییێن خۆ،... بۆ ئاگەهداریا جەماوەرێ ب شەرەفێ کوردستانێ لژنەیەکا بلند یا مەکتەبێن سیاسیێن هەردوو لایان و حکومەتا هەرێمێ یێن چووینە وێ ناوچێ بۆ هێورکرنا بارێ نەئاسایی و چارەسەرکرنا ئەوێ ئالوزی و گیرو گرفتێ، پێدڤیە لسەر هەموو بەرپرس و لژنێن هەردوو لایان بارێ نەئاساییێ ناوچێ هێمن بکەن و ب گیانێ برایەتی و هەڤپەیمانەتییێ رەفتارێ بکەن و ئاسایش و تەباییێ ب پارێزن"(رەشید، 2020، 314).

هەروەسا کومبوونەکا دی یا هەڤبەش ل 4ی گولانێ 1994 دناڤبەرا هەردوو مەکتەبێن سیاسیێن پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ب سەرپەرشتیا (مەسعود بارزانی) ل هاڤینەهەوارا سەلاحەدین هاتە ئەنجامدان، پشتی کومبوونێ ڕاگەهاندنەکا هەڤبەش بەلاڤکر تێدا هاتبوو: کومیتەیەکا هەڤبەش ژ پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان بۆ ناوچێن سلێمانی، کەرکوك، قەلادزێ و رانیە بۆ ڕاگرتنا شەری و نەهێلانا شوینوارێن شەری رەوانە بکەن. کومیتەیەکا هەڤبەش ب هەما شێوە و دەستهەلات بۆ ئەرکێن د خالا 1 دا هاتین بۆ ناوچێن دهوك، زاخو، ئامێدی و ئاکرێ و هەموو ناوچێن بادینان. هەموو گرتیان ئازاد بکەن و بدەنەڤ هەڤدوو. پێدڤیە هەموو کەلوپەلێن هەڤدوو لێك ب زڤرینن. پێدڤیە هەموو ڤەرەبالغیەکێ بەلاڤە پێ بکەن و نابیت چ هێزەکا نوی ل بەرامبەر و ل دژی هەڤدوو کوم بکەن. ڕاگەهاندنا شوینوارێن شەری نەهێلن، هەردوو لا بەرپرسیاربن ژ ڕاگەهاندنێ ب گیانەکێ برایەتی و ئاشتی و تابایی ڤە. چ جورە ئاخفتنەکێ رێ پێ نەهێتەدان بێی رێنماییێن ناڤەندی(سنجاری، 2012، 169 - 170).

ژبۆ ئارام کرنا بارودوخێ هەڤلێرێ و نەهێلانا وێ بەرسینگگرتنا دناڤبەرا لایەنگرێن هەردوو هێزان دا پەیدابووی، هەردوو مەکتەبێن سیاسی یێن پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان لژنەیەکا هەڤپشك پێکئینا و ل رۆژا 4ی گولانێ 1994 بڕیار نامەیەك بەلاڤ کر، تێدا هاتبوو: (جەماوەرێ پارێزگەها هەولێرێ لبەر روناهیا بڕیارێن کومبونا هەڤبەش یا ئێکەتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرکردایەتیا بەرەیێ کوردستانی، ل ئێڤاریا ئەڤرودا لژنا ئاسایی کرنا دوخێ کوردستانێ و پاراستنا خەلکی و باژێرێ هەولێرێ و دەورووبەرێن وێ کومبوون و بڕیاردا: تەواوا هێزێن یەدەك یێن لەشکەری ب ڤەکێشنە جھ و بارەگەهێن وان، بنگەهێن پشکنینا نەئاسایی بهێنە هەلگرتن و هاولاتیان نەراوەستینن، لسەر ئەندام و کادر و بەرپرسێن سیاسی و لەشکەری یێن پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان پێدڤیە ڤێ بڕیارێ جێبەجێ بکەن... جەماوەرێ ب شەرەف و هێزا پێشمەرگەی هیڤیدارین هەموو لایەك ب وی پەرێ دلسوزیێ پێگریێ ب ڤان بڕیاران بکەت، هەتا پلانێن دوژمن و ناحەزان بهێنە شکاندن، هیڤیدارین سوبەهی خەلکێ ب شەرەفێ هەولێرێ ژیانا ئاساییا خۆ ببەنە سەری)(هەینی، 2000، 11 - 12).

هەر ژبۆ ئارام کرنا بارودوخێ ئالوز ل 5ی گولانێ 1994 ل مالا (جەلال تالەبانی) نێچیرڤان بارزانی ئەندامێ مەکتەبا سیاسیا پارتی دگەل ئەحمەد چەلەبی سەروکێ دەستەیا راپەراندنا کونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC، و فوئاد مەعسوم ئەندامێ مەکتەبا سیاسیا ئێکەتی لسەر ڤان خالێن لخوارێ ڕێککەفتن: چ لایەنەك هێزێ نەڤرێکەتە

هەولێرێ، نە هێزا پارتی دیموكراتی كوردستان ژ ئاڤا ڤەندیلێ دەرباز ببیت، و نە هێزا ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ژ پارێزگەها سلێمانی و كەركوكێ بهێنە هەولێرێ. هەردوو لا هەر هێزەكا دڤێ هەڤتیێ دا ئینایە دەوروبەرێن هەولێرێ و ناڤ باژێرێ هەولێرێ، هەموو بڤەگەریتە جهێ خۆ یێ بەرێ. هەردوو لا پشتگیریا پێنگاڤێن لژنا ئاسایشێ بكەن كو ژلایێ هەردوو لایان ڤە هاتیە دانان بۆ پاراستنا ئارامی و ئاسایشا هەولێرێ(مستەفا، 1995، 112).

هەروەسا هەردوو مەكتەبێن سیاسیێن ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان ب سەرپەرشتیا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) ل دەمژمێر 3ێ پشتی نیڤرویا 2ێ تیرمەهێ 1994 ل بارەگایێ مەكتەبا سیاسیا پارتی دیموكراتی كوردستان ل هاڤینە هەوارا صەلاحەدین كومبوون، ژلایێ پارتی دیموكراتی كوردستان ڤە هەر ئێك ژ: عەلی عەبدوللا، جەوهەر نامق، سامی عەبدولرەحمان، فازل میرانی، زەعیم عەلی و محسن دزەیی ئامادە ببوون، یێن ئێكەتی نیشتمانی كوردستان فوئاد مەعسوم، عومەر فەتاح، كەمال فوئاد، مەلا بەختیار و دارۆ شێخ نوری ئامادە ببوون، دڤێ كومبوونێ دا ژبلی باسكرنا دوخێ ئاسایشا كوردستانێ، ب تایبەتی پایتەختێ هەرێمێ، هەلویستێ هەڤبەش لسەر سیاسەتا پێدڤیا نوكە یا بزاڤا كوردی ل دەرڤە و ناڤخۆییا كوردستانێ باس لسەر هاتە كرن(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (722)، 1994/7/3).

ژبۆ چارەسەركرنا گرفتێن سیاسی و لەشكەری و ئاسایی كرنا بارودوخێ كوردستانێ، ل دەمژمێر 3ێ پشتی نیڤرویا 3ێ تیرمەهێ 1994 ل بارەگایێ تایبەتێ سكرتێرێ گشتی یێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ل هەولێرێ، هەردوو مەكتەبێن سیاسیێن ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان ب سەرپەرشتیا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) كومبوون، دڤێ كومبوونێ دا ژ ئێكەتی هەرئێك ژ: فوئاد مەعسوم، كوسرەت رەسول، عومەر فەتاح، كەمال فوئاد و مولا بەختیار. ژ پارتی عەلی عەبدوللا، جەوهەر نامق، سامی عەبدولرەحمان و فازل میرانی ئامادەببوون، تێدا فوكس ئێخستە سەر ئاسایی كرنا بارودوخێ ئالوزێ كوردستانێ، چارەسەركرنا سەرجەم گرفتێن سیاسی، لەشكەری و كارگێری، و بڕیاردا لژنێن هاوبەش ل وان باژێر و باژێركان پێكبینن كو پێدڤیە گیروگرفتێن وان چارەسەر بكەن(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (723)، 1994/7/4).

ژبۆ هەلسەنگاندنا كارێ لژنێن هەڤپشك یێن هاتینە دانان ژبۆ ئارام كرنا بارودوخی و ب سەرپەرشتیا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) ل دەمژمێر 4:30ێ رۆژا 29ێ تەباخێ 1994، ل بارەگایێ (جەلال تالەبانی) ل هەولێرێ لژنا ئاسایی كرنا بارودوخێ كوردستانێ كو یا پێكهاتی بوو ژ: جەوهەر نامق سالم سەروكێ پەرلەمانی، كوسرەت رەسول عەلی سەروكێ جڤاتا وەزیران، عومەر فەتاح نوینەرێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان، فازل میرانی نوینەرێ پارتی دیموكراتی كوردستان، حەیدەر فەیلی نوینەرێ بەرەیێ كوردستانی، غانم جواد نوینەرێ كونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC و كامل حاجی عەلی نوینەرێ بزاڤا ئیسلامی كومبوو، د كومبوونێ دا پشتی دانوستاندنێ لسەر بارودوخێ كوردستانێ، هەولێن هەرسێ شاندێن پەرلەمانێ كوردستانێ بۆ ڕاگرتنا شەری ل میحوەران و ئەو ئارامیا پەیدابووی هەلسەنگاندن، هەروەسا رێز ل رۆلێ بەرپرسیارێن مەیدانییێن لایەنان دڤی بواری دا كرن، ژبۆ سەقام گیركرنا ئارامی و ئاساییشا كوردستانێ و جێبەجێ كرنا بڕیارێن پەرلەمانی و یاداشتێن حكومەتێ، چەند بڕیارەك دەرئێخستن ئەوژی: دەستیشانكرنا لژنێن لەشكەری بۆ دیاری كرنا جهێ كوم كرنا هێزێن پێشمەرگێ لایەنان و چول كرنا باژێر و باژێركان ژ هێزێن چەكداریێن هەموو لایەنان، لژنە ژی بڤی رەنگێ لخوارێ بوون: لژنەك بۆ باژێرێ هەولێرێ، لژنەك بۆ حەوزا رەواندز ـ حاجی ئومەران، لژنەك بۆ رانیە و قەلادزێ، لژنەك بۆ سلێمانیێ، لژنەك بۆ كەركوكێ، لژنەك بۆ دهوكێ. دیسان ڤەكرنا هەموو رێگاوبانان ل كوردستانێ، هەموو رەبابا و بازگەهان لسەر ڤان رێگاو بانان هەلبگرن ژبلی بازگەهێن فەرمی(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (771)، 1994/8/30؛رۆژناما گولان، ژمارە (21)، 8/ئەیلول/1994).

هەروەسا دیاری كرنا ژمارەیا بارەگایێن پارت و رێكخراوێن كوردستانی ل باژێر و باژێركێن كوردستانی لدویڤ بەرنامەیەكێ كو ژلایێ لژنا ئاسایی كرنا كوردستانێ

ڤە دێ هێتە دیاری کرن و بڕیارێ لسەر دەت و ژلایێ لژنێن باژێر و باژێرکان دێ ئەنجام دەن. هەروەسا ڤەگەڕاندنا دامودەزگەهێن حکومەتا هەرێمێ و کارمەندێن وێ بۆ سەر کارێن خۆ ل باژێر و باژێرکێن کوردستانێ دگەل جێبەجێ کرنا خالێن سەری. دیسان ڤەگەڕاندنا ئاوارە و دەربەدەر و لێقەوماوان بۆ جهێن وان. دیسان پێدڤیە ئەڤ بڕیارە دناڤبەرا هەفتیەکێ دا بهێنە ئەنجام دان و ل 3ی تەباخێ دێ دەست پێکەن(رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (771)، 1994/8/30؛رۆژناما گولان، ژمارە (21)، 8/ئەیلوول/1994).

ژبۆ ڕێکخستنا باژێرێ هەڤلێرێ و نەهێلانا دیاردا چەك هەلگرتنێ دناڤا باژێری دا لژنا ئاسایی کرنا بارودوخێ پارێزگەها هەولێرێ ل دەمژمێر 11:30 سپێدەهیا 3ی ئەیلولێ 1994 ل دیوانا پارێزگەهێ کومبوو، دڤێ کومبوونێ دا هەرئێك ژ: ئەرسەلان باییز بەرپرسێ مەلبەندێ 2 یێ ئێکەتی نیشتمانی کوردستان، سەعەد عەبدولا بەرپرسێ لقێ 2 یێ پارتی دیموکراتی کوردستان، نوێنەرێن لژنا لەشکەریا باژێری و ڕێڤەبەرێ ئاسایشا هەولێرێ و جێگری وی، ڕێڤەبەرێ کاروبارێن ناڤخۆ، نوینەرێن پارتا شوعیا کوردستانێ، پارتا زەحمەتکێشان و بزاڤا دیموکراتیا ئاشوری تێدا ئامادەببوون، د کومبوونێ دا ل دەستپێکێ باس لسەر خشتەیەکی بۆ ڤەکێشانا هێزێن ناڤ باژێری د ماوێ 48 دەمژمێرا دا هاتە کرن(رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (775)، 1994/9/4).

درێژەدان ب کومبوونان هەردوو مەکتەبێن سیاسیێن ئێکەتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان ب ئامادەبوونا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) ل 25ی ئەیلوولێ 1994 کومبوون، د کومبوونێ دا باس ل چارەسەریا وان کێشان هاتەکرن کو ل بەرسینگێ پرۆسا ئاسایی کرنێ پەیدا دبن، دیسان دارشتنا بنەمایێ پەیوەندیێن نوی و پێکڤەژیان و هەڤکاری کرنا هەردوو لایان(رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (794)، 1994/9/26).

ژلایەکێ دیڤە ژبۆ بجهئینانا بڕیارێن لژنا هەڤپشك یا ئاسایی کرنێ، لژنا ئاسایی کرنا میحوەرێ قەلادزێ ل دەمژمێر 11ی سپێدەهیا 29ی ئەیلوولێ 1994 ب ئامادەبوونا نادر محەمەد قایمقامێ قەلادزێ و سەروکێ لژنێ، حسێن ئیبراهیم نوینەرێ ئێکەتی نیشتمانی کوردستان، حەسەن مستەفا نوینەرێ پارتی دیموکراتی کوردستان، شەپۆل فەتحی نوینەرێ پارتا شوعی یا کوردستانێ و عومەر یوسفی نوینەرێ بزاڤا ئیسلامی ل ئاڤاهیێ قایمقامیا قەلادزێ کومبوون و ئەڤ بڕیارە دان: ڤەکرنا بارەگایێن گرتی، ڤەگەڕاندنا زالگەهان بۆ ژێر دەستهەلاتا حکومەتا هەرێمێ، ڤەگەڕاندنا کارمەندێن فەرمانگەهێن دەڤەرێ، پێکئینانا هێزەکا هەڤبەش ژڤان لایەنێن بەشدار بۆ پاراستنا ئاسایشا دەڤەرێ و جێبەجێ کرنا بڕیارێن لژنا ئاساییکرنێ ب هەڤکاری دگەل پولیس و ئاسایشێ و بڕیاردا رۆژا 1ی چریا ئێکێ ئەڤ لژنە جارەکا دی کوم ببیت، بۆ پێداچوونا کومبوونا 29ی ئەیلوولێ(رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (798)، 1994/9/30).

هەروەسا ب سەرپەرشتیا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) ل 2ی چریا ئێکێ 1994، هەردوو مەکتەبێن سیاسیێن ئێکەتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان ل بارەگایێ تایبەتێ (جەلال تالەبانی) ل هەولێرێ کومبوون، کومبوونێ نێزیکی شەش دەمژمێران ڤەکێشا و تێدا بڕیاردا: هەولێ بدەن کومبوونا سەرکردایەتیا بەرەیێ کوردستانی ل دەمێ خۆدا بهێتە گرێدان، گرنگیێ ب کونگرێ نیشتمانی یێ کوردستانی بدەن و بزویترین دەم بهێتە گرێدان. هێزا پێشمەرگێ هەردوو لایان لدویف بەرنامەیەکی بهێتە کێم کرن. لیستا شەهیدێن کوردایەتیێ پوخت بکەن و ئاستێ ژیانا خودانێن شەهیدان باش بکەن و بودجەیەکا تایبەت بۆ دیاری بکەن. بهێزکرنا جڤاتا وەزیران و بەرفرەه کرنا بنگەهێ وێ یێ سیاسی(رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (800)، 1994/10/3).

هەر ژبۆ باشکرنا بارودوخێ گوزەرانیێ خەلکی دهێتە خاستن کو (مەسعود بارزانی) و (جەلال تالەبانی) راستەوخۆ بەشداریێ د پەرلەمان و حکومەتێ دا بکەن، بۆ ڤێ مەبەستێ ژی جڤاتا نیشتمانیا کوردستانێ دشێت د کومبوونا خۆ دا بڕیارەکێ بۆ بەرفرەهکرنا پێکهاتا خۆ وەربگریت، ب شێوەیەکێ یاسایی سەرکردێن هەردوو پارتان ببنە ئەندامێن پەرلەمانی، پشتی ڤێ پێنگاڤێ ئەرکێ سەروکایەتیا پەرلەمانی و جڤاتا وەزیران پێ بهێتە

راسپاردن(رۆژناما رێگای کوردستان)، ژمارە (127)، 1994/10/4).

دیسان ب سەرپەرشتیا (مەسعود بارزانی) و (جەلال تالەبانی) ل دەمژمێر 11 سپێدەهیا 9ی چریا دووێ 1994 هەردوو مەکتەبێن سیاسیێن پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ل بارەگایێ تایبەتێ (جەلال تالەبانی) ل هەولێرێ کومبوون، دڤێ کومبوونێ دا ژلایێ پارتی دیموکراتی کوردستان ڤە هەرئێك ژ: سامی عەبدولرەحمان، ئازاد بەرواری، روژ نوری شاوەیس، عەلی عەبدولا، موحسن دزەیی، جەوهەر نامق سالم و جەرجیس حەسەن، ژلایێ ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ڤە هەر ئێك ژ: فوئاد مەعسوم، ، کوسرەت رەسول عەلی، ئامادە ببوون، تێدا تیشك ئێخستە سەر بڕیارێن ئاسایی کرنا بارودوخی و دووماهیك پێنگاڤێن لژنا پارێزگەهان و ڤەدیتنا رێگە چارەیێن گونجای بۆ گرفت و ئاستەنگان(رۆژناما گولان، ژمارە (30)، 10/تشرینی دووەم/ 1994،رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (833)، 1994/11/10).

ژلایەکێ دیڤە ژبۆ نەهێلانا گیروگرفتێن بەرسینگێ حکومەتا هەرێما کوردستانێ و گەنگەشەکرنا مورکرنا رێککەفتننامە ستراتیجی دناڤبەرا هەردوو لایەنان دا، ب سەرپەرشتیا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) ل دەمژمێر 2 پشتی نیڤرویا 12ی چریا دووێ 1994 هەردوو مەکتەبێن سیاسیێن پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ل هاڤینە هەوارا سەلاحەدین کومبوون، دڤێ کومبوونێ دا ژلایێ ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ڤە هەر ئێك ژ: فوئاد مەعسوم، ، فەرەیدون عەبدولقادر، کەمال فوئاد و عومەر فەتاح، ژلایێ پارتی دیموکراتی کوردستان ڤە هەرئێك ژ: عەلی عەبدولا، جەوهەر نامق سالم، سامی عەبدولرەحمان، موحسن دزەیی، روژ نوری شاوەیس، فەلەککەدین کاکەیی، بروسکە نوری شاوەیس و فرەنسو حەریری ئامادە ببوون، تێدا باس ل گیروگرفتێن بەرسینگێ ئاسایی کرنا کوردستانێ و نەهێلانا گیروگرفتێن بەرسینگێ حکومەتا هەرێمێ و گەلالە کرنا رێککەفتنا ستراتیژی دناڤبەرا هەردوو لایان دا هاتە کرن(رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (835)، 1994/11/13).

تەوەرێ چارێ: رێککەفتنێن دناڤبەرا پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی هاتینە مورکرن

پشتی سێزدە رۆژان ژ پەیدابوونا شەرێ ناڤخۆیی و ل پێناڤا راوەستاندنا ڤی شەری ل 14ی گولانێ 1994 ل هاڤینە هەوارا سەلاحەدین ب سەروکاتیا (مەسعود بارزانی) و ب ئامادەبوونا کوسرەت رەسول عەلی، فوئاد مەعسوم، روژ نوری شاوەیس و سامی عەبدولرەحمان رێککەفتن دناڤبەرا پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان دا هاتە مورکرن، هەردوو لایان بڕیاردا رۆژا پاشتر دیاردە و دیمەنێن چەکداری بهێنە کێم کرن(رۆژناما گولان، ژمارە (4)، 19/مایس/1994).

ژلایەکێ دیڤە ل بارەگایێ کونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC ل شەڤا 21/20ی گولانێ 1994 ب ئامادەبوونا (مەسعود بارزانی) و حەسەن نەقیب و ئەحمەد چەلەبی کومبوونەك هاتە گرێدان، دڤێ کومبوونێ دا رێککەفتننامەیەك هاتە مورکرن کو ژڤان خالان پێکهاتبوو: خافکرنا بارێ گرژیێ ناڤ هەولێرێ و ڤەکێشانا هێزێن هەردوو لایان، پێکئینانا ژورەکا عەمەلیاتا، دڤێ ژورا عەمەلیاتا دا هەر ئێك ژ مەسعود بارزانی و حەسەن نەقیب و کوسرەت رەسول دێ کاری تێدا کەن، کارێ ڤێ ژورێ چاڤدێری کرنا هەموو باژێرا و سەرپەرشتیکرنا ئاسایی کرنا بارێ گشتی(الکوردستاني، 1997، 67 ـ 68). بێگومان ئەڤە مانایا وێ چەندێ ددەت کو لژنێن ئاسایشا هەولێرێ و باژێرێن دیتر نەشیاینە کارێ خۆ برێڤە ببەن، و ئەڤ شەرە ژ هندێ گرانترە کو ژخوارێ یا سەرکردایەتیێ شیانێن کونترول کرنا وی هەبن.

دەڤێ ڤێ رێککەفتنێ ژلایێ فوئاد مەعسومی ڤە هاتە خاندن، پشتی وی حەسەن نەقیبی د چەند ئاخفتنان دا راگەهاند ئەڤ کارەساتە بۆ کوردان بتنێ نینە، بەلکو بۆ هەموو گەلێ عێراقێ یە، هەروەسا گوتی بۆ چ هێزەکێ ژ دەرڤەی ئاخا عێراقێ نینە دەست د کاروبارێن ڤی وەلاتی وەربدەت. بڤێ چەندێ ئاگەهداری دا ئیران و تورکیا بیر ل دەستێوەردانا کوردستانێ نەکەن، پاشان (مەسعود بارزانی) گوتی ئەڤ شەڤە مە بڕیاردا شەر ب دووماهی بهێت و

مللەتێ مە زیدەتر د بارێ نەخوشێ شەری دا نەژیت(رۆژناما گولان، ژمارە (5)، 26/مایس/1994).

بەردەوامی دان ب هەولێن نەهێلانا شەری ب ئامادەبوونا (مەسعود بارزانی) و (جەلال تالەبانی) ل 5ی خزیرانی 1994 ڕێككەفتنا ڕاگرتنا شەری هاتە موركرن، جەماوەرێ گەلێ كوردستانێ ب چاڤێ پری هیوا بەرێ خۆدا ڤێ ڕێككەفتنێ و جێبەجێ كرنا وێ(رۆژناما رێگای كوردستان، ژمارە (111)، 1994/6/14).

پشتی 40 رۆژان ژ شەرێ ناڤخۆ بڕیارا ئاگربەستێ هاتە دان، و ڕێككەفتن دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دا هاتە گرێدان، پشتی ڤێ رێككەفتنێ وەزیر و ئەندام پەرلەمان ڤەگەریانە سەر كار و جهێن خۆ(بامەرنی، 2022، 339).

پشتی ڤێ چەندێ و بۆ ئێكەمین جار پشتی شەرێ ناڤخۆویی ل 4ی تیرمەهێ 1994 جڤاتا وەزیران ب سەروكاتیا كوسرەت رەسول سەروكێ حكومەتێ و ب ئامادەبوونا زۆربەیا وەزیران كومبوونا ئاساییا خۆ ل دیوانا سەروكاتیا جڤاتا وەزیران گرێدا، دڤێ كومبوونێ دا باس ل بارودوخێ كوردستانێ، و ئەزموونێن بەكالوریای یێن پولا 6ێ ئامادەیی و 2ێ ناڤنجی هاتنە كرن، بڕیاردا لژنەیەكا ڤەكولینێ ب سەروكاتیا وەزیرێ ئەوقافێ و كاروبارێن ئیسلامی، و ب ئەندامێتیا وەزیرێ ڤەگوهاستن و گەهاندنێ، ئاڤدێریێ، تەندروستی و كاروبارێن كومەلایەتی بهێتە پێكئینان، سەبارەت ئاشكەرابوونا پرسیاران، ڤەكولینێ دگەل لژنا بلندا ئەزموونان بكەن و دماوەیەكێ زۆر كورت دا ئەنجامێن ڤەكولینێ بێخنە بەردەستێ كومبوونا جڤاتا وەزیران(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (724)، 1994/7/5). بێگومان كومبوونا جڤاتا وەزیران كومبوونەكا مێژوویی بوو؛ چونكی پشتی وێ كارەساتا شەرێ ناڤخۆیی، دوژمن و ناحەزێن گەلێ ل وێ باوەریێ بوون جارەكا دیتر حكومەتا هەرێمێ ب ڤی شێوەیی و ب ڤێ دەستەیێ كوم نابیتەڤە.

هەروەسا ڕێككەفتنەكا نوی ل 21ی چریا دووێ 1994 دناڤبەرا هەردوو لایەنان دا ب ئیمزایا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) هاتە موركرن، ڤێ ڕێككەفتنێ هەموو ئەو بوارێن كو كێشە لسەر هەین بخوڤە گرتبوون(رۆژناما رێگای كوردستان، ژمارە (135)، 1994/11/29؛رەشید، 2020، 342 ـ 343).

ژلایەكێ دیتر ڤە و ل بەرامبەر ئاڤاهیێ پەرلەمانێ كوردستانێ، ب ئامادەبوونا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) ل 24ی چریا دووێ 1994 [6]، ب نوینەرایەتیا سەركردایەتیا پارتا شیوعی یا كوردستانێ، بزاڤا ئیسلامی و دەستەیا سەروكایەتیا كونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC، پەیمانەكا دوو قولی ژبۆ ب دووماهی ئینانا گرژیا دناڤبەرا هەردوو پارتان، و بهێز ئێخستنا پایێن حكومەتا هەرێمێ هاتە موركرن، و ژلایێ پەرلەمانی ڤە هاتە پەسەندكرن(رۆژناما گولان، ژمارە (33)، 1/كانوونی یەكەم/1994).

هەروەسا بروسكەكا شەر نەكرنێ ژلایێ (مەسعود بارزانی) و (جەلال تالەبانی) ڤە ل 21ی كانوونا ئێكێ 1994 بۆ هەموو بنگەهـ و هێزان هاتە ڤرێكرن تێدا هاتبوو: (بۆ هەموو مەلبەند و لق و هێزێن پێشمەرگەیێ پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان، ب سلاڤەكا گەرم ڤە بۆ هەوە ڕادگەهینین كو ئەم هەردوو و هەردوو سەركردایەتی ژی دووماهی بڕیار و هەلویستێ مە ئەڤەیە كو ڕێككەفتنێن دناڤبەرا مەدا و بڕیارێن جڤاتا نیشتمانی جێبەجێ بكەن، بۆ چەسپاندنا ئاشتی و برایەتی و هەڤخەباتیێ، ئەوێن ب پێچەوانە كاری دكەن یان ئاژاوێ بەرپا دكەن، ئەو دژمنایەتیا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دكەن، و خزمەتا حەزێن دوژمنێن كورد و كوردستانێ و پەرلەمان و حكومەتا هەرێمێ دكەن)(رۆژناما گولان، ژمارە (36)، 22/كانوونی یەكەم/ 1994).

تەوەرێ پێنجێ: هەولێن جڤاتا وەزیران و جڤاتا نیشتمانیا كوردستانێ ژبۆ راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی

ژبۆ راوەستاندنا شەرێ پەیدابوویی دناڤبەرا پارتی دیموكراتی كوردستان و ئێكەتی نیشتمانی كوردستان دا و ب ئامادەبوونا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) لدەمژمێر 5ی ئێڤاریا 11ی تیرمەهێ 1994 هەردوو مەكتەبێن سیاسی ل دیوانا جڤاتا وەزیران كومبوون، ژلایێ

ئێكەتی نیشتمانی كوردستان ڤە: نەوشێروان مستەفا، كوسرەت رەسول عەلی، عومەر فەتاح و دارۆ شێخ نوری. ژلایێ پارتی دیموكراتی كوردستان ڤە: فازل میرانی، سامی عەبدولرەحمان، محسن دزەیی و یونس رۆژبەیانی ئامادەببوون، ڤێ كومبوونێ 3ێ دەمژمێران ڤەكێشا، پشتی كومبوونێ هەر ئێك ژ سامی عەبدولرەحمان و فوئاد مەعسوم د دوو لێدوانان دا دیاركر كومبوونەكا سەركەفتی بوو، دانوستاندنەكا باش كر سەبارەت هەموو گیروگرفتێن كوردستانێ، هەروەسا ناكوكیێن دناڤبەرا هەردوو پارتان و چەوانیا چارەسەركرنا وان هاتەكرن، هەردوو لایان ئەو چەندە دەربری ئەگەر چارەسەریا ڤی بارودوخی نەكەن، دێ مەترسیەكا زۆر مەزن هەرەشێ ل كوردستانێ كەت(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (730)، 1994/7/12).

هەروەسا لژنا تایبەت ب چارەسەركرنا بارودوخێ ناڤ بازێرێ هەولێرێ ب سەروكایەتیا كوسرەت رەسول عەلی و ب ئەندامەتیا وەزیرێ ناڤخۆ، بەرپرسێ مەلبەندێ سێ یێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان، لقێ دوو یێ پارتی دیموكراتی كوردستان، رێڤەبەر و جێگرێ رێڤەبەریا ئاسایشا گشتی و ئاسایشا هەولێرێ، رێڤەبەر و جێگرێ رێڤەبەریێ پولیسێن هەولێرێ ل دیوانا سەروكایەتیا جڤاتا وەزیران ل دەمژمێر 7:5 ئێڤاریا 12ی تیرمەهێ 1994 كومبوون، د كومبوونێ دا كو نێزیكی دەمژمێرو نیڤان ڤەكێشا لژنا ناڤبری پلانەك بۆ كونترول كرنا بارێ ئاسایشی یێ هەولێرێ دارشت كو دەزگایێن بەرپرس یێن حكومەتا هەرێمێ و هەردوو پارتێن هەڤپەیمان و بەرەیێ كوردستانی دێ تێدا بەشدار بن(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (731)، 1994/7/13).

ژلایێ خۆڤە لژنا بلندا ئاساییكرنا بارودوخێ كوردستانێ ل دەمژمێر 11:30 بەری نیڤرویا 19ی تیرمەهێ 1994 ل دیوانا سەروكایەتیا جڤاتا وەزیران كومبوون كو ژ: عومەر فەتاح و فازل میرانی و یونادم یوسف كنا نوینەرێ بەرەیێ كوردستانی پێك هاتبوو، د كومبوونەكێ دا باس ل بارودوخی هاتەكرن و چەند بریار و راسپاردە و پێشنیار گەلالە كرن ژوانا: پێكئینانا لژنێن فرعی بۆ ئاسایی كرنا بارودوخی لسەر ئاستێ پارێزگەهان یان ئەو ناوچێن پێدڤی ب كار بۆ كرنێ هەی، ب هەمان شێوە پێكهاتا لژنا بلندا ئاسایی كرنێ تێدا نوینەرێ كونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC و نوینەرێ بزاڤا ئیسلامی ل وان ناوچێن كو ئەو بەشەك بن تێدا لێ زێدە بكەن. ل رویشتنا داهاتی دا ناڤێ هەموو لژنێن فرعی دێ هێنە دیاركرن، د ڤان لژنان دا سەروكێ یەكەیێن كارگێری دێ بنە ئەندام و پێدڤیە ب زوویترین دەم د ئاسایی كرنا بارودوخی و ڤەگەراندنا بارەگایان دەست ب كاربن. دەرئێخستنا بەیاننامەیەكێ ژلایێ لژنا بلندا ئاسایی كرنا بارودوخی ڤە بۆ جەماوەرێ كوردستانێ، تێدا باس ل پێكئینانا لژنێ و كاروبارێن وێ بهێتە كرن، و داخازێ ژ پارت و رێكخراوێن جەماوەریێن كوردستانێ بهێتە كرن هەڤكار بن دگەل لژنێن فرعی، ژ پێخەمەت پرۆسا ئاسایی كرنێ و ڤەگەراندنا ئاساییشێ بۆ كوردستانێ لەز بهێتە كرن(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (736)، 1994/7/20).

هەر ل پێناڤا راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی جڤاتا نیشتمانیا كوردستانێ ل دەمژمێر 11ی بەری نیڤرویا 20ی تیرمەهێ 1994 ب سەروكاتیا جەوهەر نامق سالم و نەژاد عەزیز ئاغا و ب ئامادەبوونا ژمارەیەكا وەزیران كومبوون، دڤێ كومبوونێ دا ژمارەیەكا كێشە و گرفتان ئێخستنە بەر باس كرنێ، ژوانا روویدانێن 19ی تیرمەهێ، كارەبا دهوكێ و داخاز ژ وەزیرێ پێشەسازی و ئینێرجیێ كر سەبارەت ڤێ چەندێ روونكرنەكێ بدەت، پاشان ڤەكولین لسەر وێ لژنا ویزاری ئەوا بۆ ڤەكولینێ لسەر ئەزموونێن بەكالریایێ پێكهاتی كر(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (737)، 1994/7/21).

دیسان ل دەمژمێر 12ی نیڤرویا 23ی تیرمەهێ 1994 جڤاتا نیشتمانیا كوردستانی كومبوو، دڤێ كومبوونێ دا هەر ئێك ژ جەوهەر نامق سالم سەروكێ پەرلەمانی و نەژاد عەزیز جێگرێ وی بەرهەڤ ببوون، دڤێ كومبوونێ دا دەنگ لسەر كارناما شەرێ ناڤخۆ هاتە دان(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (739)، 1994/7/24).

ژلایەكێ دیترڤە و لسەر بانگهێشتكرنا سەروكێ پەرلەمانی ل دەمژمێر 4ی ئێڤاریا 25ی تەباخێ 1994 ب مەبەستا دانوستاندنێ لسەر بارودوخێ كوردستانێ (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) ل دووەمین كومبوونا نەئاساییا پەرلەمانی ئامادە بوون، هەردوكان بەلێن ب ئەندامان و كومەلە خەلكی دان و دلنیا كرن كو ئەڤ

كومبوونه دێ وەچەرخانەك بیت بۆ راوەستاندنا شەری و بهێز ئێخستنا پەیوەندیێن هەردوو پارتان(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (768)، 1994/8/26).

هەروەسا جڤاتا نیشتمانیا كوردستانێ ل دەمژمێر 11:45ی رۆژا 27ی تەباخێ 1994 ب ئامادەبوونا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی)، كوسرەت رەسول عەلی سەروكێ حكومەتێ كومبوونەكا نەئاسایی گرێدا، جارەكادی هەردووان داكوكی لسەر راوەستاندنا شەری و پێنگاڤێن ئاسایی كرنا بارودوخی كرن، هەر د ڤێ كومبوونێ دا بڕیاردا هەر ئەڤرو مەكتەبێن سیاسیێن هەردوو پارتان كومبوونەكا هەڤبەش بكەن، بۆ ڤێ مەبەستێ ژی سێ لژنێن پەرلەمانی پێكئینان بۆ میحوەرێن هەلەبچە، پێنجوین، رانیە، قەلادزێ، شەقلاوە و چومان، ل ئیڤاریا هەمان رۆژ هەرسێ شاند هەرئێك بەرەڤ میحوەرێ دیاركری یێ خۆ برێكەڤین، جەلال تالەبانی و مەسعود بارزانی ژی ژبۆ پشتگیری و پێدانا دەستهەلاتا تەواو ب وان شاندان، بروسكەیەكا هەڤبەش ئاراستەی هەموو هێزێن پێشمەرگەیێ كوردستانێ و لایەنان كر، ئەڤەژی دەقێ وێ بوو: (بۆ هێزێن پێشمەرگەیێ كوردستانێ و هەموو لایەنێن بەرێز، سلاڤەكا گەرم، دێ شاندێ جڤاتا نیشتمانیا كوردستانێ هێت، ب دەستهەلاتا تەواوا پەرلەمانی و مە هەردوویان، و بۆ ڕاگرتنا شەری و دیاری كرنا پەلاماردەر و ئەوێن بڕیارێن پەرلەمانی و بروسكێن مە هەردوویان پێشێل كرین، پێدڤیە هەموو لایەك هەموو جورە هەڤكاریەكێ بكەن و ب ئاخفتنا وان بكەن)(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (769)، 1994/8/28).

دگەل ئارام بوونا كاودانان و راوەستاندنا شەرێ ناڤخۆیی بۆ ماوەیەكێ دەمكی ل دەمژمێر 11ی بەری نیڤرویا رۆژا 6ی ئەیلولێ 1994 پەرلەمانێ كوردستانێ ب ئامادەبوونا (جەلال تالەبانی) و (مەسعود بارزانی) و چەند ئەندامێن هەردوو مەكتەبێن سیاسیێن ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان و كوسرەت رەسول عەلی سەروكێ حكومەتێ و ژمارەیەكا وەزیران كومبوونا ژمارە 1 یا خولا ئێكێ ژ سالا سیێ دەستپێكر، ل دەستپێكێ جەوهەر نامق سالم سەروكێ پەرلەمانی بخێرهاتنا ئامادەبوویان كر و پاشان ئاماژە بۆ كارەساتێن شەرێ ناڤخۆ و رەنگدانەڤەیا دەرڤەیی و ناڤخۆیی كر، و باسێ رۆلێ هێزێن سیاسیێن كوردستانێ و دوستێن كوردان د ڤەمراندنا ئاگرێ شەری دا كر، دیسان باسێ پێكئینانا لژنێن ئاسایی كرنا باژێر و باژێركان كر و ئەو خال ئێخستنە بەرچاڤ كو ل هەلویستێ پەرلەمانی پێشنیار كربوون و كورتیەك لسەر كارێن بەرێ و ئەركێن داهاتیێن پەرلەمانی پێشكێش كرن(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (778)، 1994/9/7).

پاشان (مەسعود بارزانی) بڤێ هەلكەفتێ ئاخفتنەك پێشكێشكر و خوشحالیا خۆ بەرامبەر رۆلێ پەرلەمانی دەربری، كو دڤێ دوماهیێ دا رولێ خۆ یێ دیتی و باس ل پێدڤیا گرتنە بەرا چارەسەریا ژلایێ پەرلەمانی ڤە كر، و دوپات كر كو پێدڤیە هندی زویترە خالێن بڕیارێن ڤێ دووماهیێ یێن پەرلەمانی جێبەجێ ببن، هەروەسا ئەوژی ڕاگەهاند كو ئەوا پەیوەندی ب پارتی دیموكراتی كوردستان ڤە هەی پێدڤیە ب تەواوی جێبەجێ بكەن، دیاركر ڕێككەفتنا ڤێ دوویماهیێ برێتیە ژ ئاشتبوونەڤەیا گشتی(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (778)، 1994/9/7).

لدویڤدا (جەلال تالەبانی) ب هەمان هەلكەفت گوتارەك پێشكێشكر، و خوشحالیا خۆ بەرامبەر رۆلێ پەرلەمانی دەربری و ئاماژە ب وێ چەندێ كر كو نوكە پەرلەمان ب جێبەجێ كرنا بڕیارێن خۆ رادبیت، پێدڤیە دناڤبەرا پەرلەمانی و حكومەتێ دا هەرا خوش بیت، دیسان دیاركر دوژمن ب كومبوون و ڕێككەفتنێن مە د خوشحال نینن و دوستێن مە ژ دەرڤە د خوشحالن، هەروەسا ئاماژە ب وێ چەندێ كر ژ ئەڤرو و وێڤە پێدڤیە پەرلەمان بڕیارا (تحریم و تجریم)ا هەر جورە شەرەكی دیتر دەربێخیت، و گوتی ئەز ژی دگەل ئاخفتنا مەسعود بارزانی مە كو ئێكانە رێك ل بەرسینگا مە رێكا ئێكگرتن و ئێكبوونا مەیە، و ب هەموو شیانان پێدڤیە هەولێ بدەین برایەتی و تەباییێ ب پارێزین و بهێز بێخین، ئاماژە ب وێ چەندێ ژی كر برایەتیا ئێكەتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان پێدڤیە ل بەرەیێ كوردستانی دا رەنگبدەتەڤە، بڤێ چەندێ پەرلەمان و حكومەت دێ باشتر چەسپن و خەلك ژی دێ پتر باوەریێ پێ ئینن، و گوتی خوزی پەرلەمانی ل دەستپێكا گولانێ ئەڤ رۆلە دیتبا، دیسان گوتی

جار جار جیرانێن مە ترسێ ژ پەرلەمان و حكومەت و فیدراسیونا مە دەردبرن، لێ فیدرالیەت د پەرلەمانی دا بڕیار لسەر هاتیەدان و بۆ یەكخستنا گەلانە و ج مەترسیەك لسەر پارچەپارچە بوونا عێراقێ نینە، لەوڕا ب ئانەهیا خودێ جیرانێن مە تێبگەهن كو ئەڤا ئەم د بێژین راستیا مەیە و ژ كەسەكی ژی ناترسین ئەوا ئەم د بێژین(رۆژناما كوردستانی نوێ، ژمارە (778)، 1994/9/7).

سەرەرای راوەستاندنا شەری، لێ پرۆسا ئاساییكرنا بارودوخی ئەڤە نێزیكی 10 رۆژانە كارێ ئاساییكرنێ دكەن، لێ ئەوا چاڤەرێ ژێ دهاتە كرن ب وێ لەزاتیێ بەرەڤ پێشڤە ناچیت، بۆ وێنە بارەگایێن كەڤنێن پارتان ناهێنە زڤراندن، ئازاد كرنا گرتیان ئێك ژ خالێن دیێن ئاسایی كرنێ یە ب رێكوپێكی برێڤە ناچیت(رۆژناما گولان، ژمارە (22)، 15/گولان/1994؛رۆژناما پەیمان، ژمارە (6)، 1994/9/21) ، هەروەسا ئەو ئاستەگێن د رێكا ڤەگەراندنا فەرمانبەران بۆ سەر كارێ وان چارەسەر نەكرینە(رۆژناما گولان، ژمارە (23)، 22/ئەیلول/1994) ، ل رۆژا 11ی ئەیلوولێ 1994 لژنا بلندا ئاسایی كرنێ ب ئیمزایا هەموو ئەندامێن وێ، نامەیەكا نەرازیبوونێ ئاراستەی (مەسعود بارزانی) و (جەلال تالەبانی) كر، تێدا گازندە ژ جێبەجێ نەبوونا بڕیارێن ئاسایی كرنێ كرن، داخاز ژێ كر كو بەرپرسێن خۆ لسەر ژ جێبەجێ كرنا ئاسایی كرنێ ئاگەهدار بكەن(رۆژناما گولان، ژمارە (23)، 22/ئەیلول/1994)، ئەگەر نە ئەڤ باوەریا دناڤبەرا هەردوو پارتان دا دروست بووی خەریكە دێ كێم بیت(رۆژناما گولان، ژمارە (22)، 15/ئەیلول/1994)، لێ سەرەرای ڤێ چەندێ و ل 15ی ئەیلوولێ جارەكا دی ئەو چەندە هاتیە دیاركرن، كو تانوكە لژنێن ئاسایی كرنێ چ پێشكەفتنەك ب دەستڤە نەهاتیە و بارەگایێن پارتان ناهێنە رادەست كرن(رۆژناما گولان، ژمارە (23)، 22/ئەیلول/1994)، بڤی رەنگی پەرلەمان شیا د ڕاگرتنا شەری دا سەركەفتنێ بینیت، لێ د جێبەجێ كرنا بڕیارێن ئاساییكرنێ دا چ تشتەك ب دەست ڤە نەهات، جورە سستی و سارییەك ب كارێن پەرلەمانی ڤە یا دیارە، و لژنێن ئاسایی كرنێ دناڤ پەرلەمانی دا راپورتێن رێك و پێك نادەنە ئەندامێن پەرلەمانی، لەوڕا یا پێدڤی بوو هندەك پێنگاڤێن دیتر هاڤێت بان. د شێین وێ چەندێ ژی بێژین دبیت لژنێن پەرلەمانی ترسیا بن گیروگرفتێن سەرەكی دیار بكەن، ب ئارمانجا وێ چەندێ نەڤێت ناكوكی كویر تر لێ بهێن، لێ ئەڤ چەندە خزمەتا ئاسایی كرنێ ناكەت و دیار نابیت كێژ بەرپرس ل كێژ جهی سەرپێچیێ دكەت و یێ شەر خوازە، ژبۆ هندێ لێپرسین دگەل دا بهێتە كرن(رۆژناما رێگای كوردستان، ژمارە (126)، 1994/9/27).

ژ بۆ چارەسەركرنا وان گیروگرفتێن كەفتینە د رێكا پرۆسا ئاساییكرنا بارودوخێ هەرێمێ ب دروستی برێڤە بچیت و پێنگاڤێن پێدڤی دڤی بواری دا بهێنە هاڤێتن، (مەسعود بارزانی) و (جەلال تالەبانی) بڕیاردا راستەوخۆ بەشداری و سەرپەرشتیا ڤێ پرۆسێ بكەن و بەرپرسێن ئێكێ یێن لژنێن ئاساییكرنێ بن(رۆژناما رێگای كوردستان، ژمارە (126)، 1994/9/27).

لدور ئەگەرێ دواكەفتنا ئاساییكرنا بارودوخێ هەرێمێ سەید حەسەن پەرلەمانتارێ لیستا كەسك دبێژیت: (ئەو وەختێ دایە لژنێن ئاساییكرنا پەرلەمانی زۆرێ كێم بوو)، د هەمان دەمدا فازل میرانی ئەندامێ مەكتەبا سیاسیا پارتی دیموكراتی كوردستان دبێژیت: (ئەگەرێ دواكەفتنێ ئێخستە ستوییێ جورێ بیر كرنا سیاسی ل كوردستانێ، و گوتی بوچوونا تاكە پارتایەتی و تاكرەوی بۆچوونەكا دروست نینە و پێدڤیە هێزێن سیاسی ئەو بخۆ ل روانگەها باوەری بوون ب دیموكراتیەتێ رەفز بكەن)(رۆژناما گولان، ژمارە (23)، 22/ئەیلول/1994).

ژلایەكێ دیترڤە ب سەرپەرشتیا (جەلال تالەبانی)، (مەسعود بارزانی) و ئەحمەد چەلەبی ل پەرلەمانێ كوردستانێ لژنا بلندا ئاسایی كرنێ ل 21ی ئەیلوولێ 1994 كومبوو، كو ئەڤ لژنە یا پێكهاتبوو ژ: جەوهەر نامق سالم سەروكێ پەرلەمانی، كوسرەت رەسول عەلی سەروكێ حكومەتێ، عومەر فەتاح نوینەرێ ئێكەتی نیشتمانی كوردستان، فازل میرانی نوینەرێ پارتی دیموكراتی كوردستان، كامل حاجی عەلی نوینەرێ بزاڤا ئیسلامی، حەیدەر فەیلی نوینەرێ پارتا شیوعی یا كوردستانێ، ئەیاد ئەلحەمدانی ل جهێ غانم جواد نوینەرێ كونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC، یونادم یوسف نوینەرێ بزاڤا ئاشوری، عەبدولخالق زەنگەنە نوینەرێ پارتا زەحمەتكێشان. هەروەسا ب ئامادەبوونا نەژاد ئەحمەد عەزیز ئاغا، كەمال

فوئاد سەروکێ فراکسیونا کەسك، فرەنسو حەریری سەروکێ فراکسیونا زەر ل پەرلەمانی، فوئاد مەعسوم ئەندامێ مەکتەبا سیاسیا ئێکەتی نیشتمانی کوردستان، سامی عەبدولرەحمان ئەندامێ مەکتەبا سیاسیا پارتی دیموکراتی کوردستان، حازم یوسفی سەروکێ لژنا پەرلەمانی بۆ پارێزگەهێن سلێمانی و کەرکوکێ، سەعید یەعقوبی جێگرێ سەروکێ لژنا پەرلەمانی بۆ میحوەرێ رانیه ـ قەلادزێ و رزگار سندێ سەروکێ لژنا پەرلەمانی بۆ پارێزگەها دهوکێ، د ڤێ کومبوونێ دا راپورتا وان لژنێن پەرلەمانی کو ژبۆ ئاسایی کرنا بارودوخێ کوردستانێ هاتبوونە ڤرێکرن هاتە خاندن، باس ل وان برِیاران کرن کو تا نوکە نەهاتینە جێبەجێ کرن، پشتی ڤەکولینێ و لێدوانەکا راستەڤینە برِیاردا: ئەو لژنێن بۆ جێبەجێ کرنا ئەو برِیارێن تانوکە ئەنجام نەدابن هاتنە دانان: سلێمانی و کەرکوك: (جەلال تالەبانی، جەوهەر نامق سالم، یونس روژبەیانی(وەزیرێ ناڤخۆ)، حازم یوسفی، سەعید یەعقوبی، کامل حاجی عەلی، حەیدەر فەیلی (نوینەرێ بەرەیێ کوردستانی) نوینەرێ کونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC). هەولێر: (مەسعود بارزانی، کوسرەت رەسول عەلی، عەبدولخالق زەنگەنە (نوینەرێ بەرەیێ کوردستانی)، کەمال شاکر (وەزیرێ تەندروستی و کاروبارێن کومەلایەتی)، عەبدولغەنی عەلی تەها نوینەرێ کونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC). دهوك: (فازل میرانی، عومەر فەتاح، رزگار سندی، دارو شێخ نوری (وەزیرێ دارایی و ئابووری)، یونادم یوسف کنا، سەید عەلی چەلکی و نوینەرێ کونگرێ نیشتمانی یێ عێراقی INC. ئەڤ لژنە دماوێ ئێك هەفتی دا هەر ژ رۆژا 22ی ئەیلوولێ دێ ڤان برِیارێن لخوارێ جێبەجێ کەن(رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (791)، 1994/9/22): چول کرنا باژێر و باژێرکان ژ هێزا چەکدار و کوم کرنا وان ل وان جهێن بۆ دهێنە دیارکرن، ڤەگەراندنا کارگێری و دامودەزگەهان ب هەموو فەرمانبەرێن خۆڤە بۆ جهێن خۆ ل سەرتاسەرێ کوردستانێ و هەلوەشاندنا هەموو ئەو برِیارێن پشتی 1ی گولانێ بۆ گهورین و ڤەگوهاستنا فەرمانبەران هاتینە دان، هەموو داهاتێن گومرکی بدەنە حکومەتا هەرێمێ، ڤەگەراندنا هەموو بارەگایێن لایەنان بۆ بارەگایێن بەری نوکە، بەردانا دیل و گرتییان و قەدەغەکرنا گرتن و کەفالەتا سیاسی و ڤەگەراندنا لێقەوماوان بۆ جهێن وان، هەلگرتنا هەموو زالگەهێن نانیزامی و ڤەگەراندنا وان بۆ بەردەستێ حکومەتێ و ئازاد کرنا هەموو رێگاوبانان بۆ هەموو کەسان، ئەو خانوبەرێن پشتی 1ی گولانێ هاتینە داگێرکرن بدەنە وان کەسێن کو ل بەری نوکە تێدا بوون(رۆژناما گولان، ژمارە (23)، 22/ئەیلول/ 1994؛رۆژناما کوردستانی نوێ، ژمارە (791)، 1994/9/22).

ئەنجام

ژ گرنگترین ئەنجامان ئەڤێن لخوارێ نە:

1- قوناغا شەرێ ناڤخۆیی دناڤبەرا پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ل 1ی گولان 1994ـ 17ی ئەیلول 1998، ب تەعل ترین قوناغ د مێژوویا گەلێ کوردستانا عێراقێ دا دهێتە هەژمارتن.

2- پێکدادان و پەنابرن بۆ چەکی بۆ ئێکلاییکرنا گیروگرفتان مەزنترین مەترسی بوو ل سالا 1994 توشی کوردستانێ بووی، ئەڤ چەندە بۆ ئەگەرێ گوشەگیربوونا هەردوو لایان ژ جەماوەری، دیسان زیان ب بزاڤا رزگاریخوازیا گەلێ کوردستانێ گەهاند.

3- راستە ل 1ی گولانێ 1994 ژ ئەگەرێ پەیدابوونا کێشەیەکێ ل باژێرکێ قەلادزێ شەرێ ناڤخویی دناڤبەرا پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتمانی کوردستان دا پەیدابوو، لێ ئەگەر ل مێژوویێ بزڤرین ناکوکیا دناڤبەرا هەردوو پارتان دا ڤەدگەریت بۆ دەمێ دووبەرەکی دناڤبەرا بالێ مەکتەبا سیاسی یا پارتی و بالێ مەلا مستەفا بارزانی ل سالا 1964 پەیدابووی.

4- هەر ژ رۆژا ئێکێ یا پەیدابوونا شەرێ ناڤخۆیی چەندین بانگەوازی و نامە دناڤبەرا مەسعود بارزانی و جەلال تالەبانی دا هاتینە پێکگوهارتن، دیسان چەندین رێککەفتننامە دناڤبەرا هەردوو لایان دا هاتنە مورکرن، چەندین جاران برِیارا راگرتنا شەری هاتەدان، لێ رێککەفتنێن دەمکی بووینە و نەشیاینە ببنە ئەگەرێ بدووماهی ئینانا شەرێ ناڤخۆیی.

پە راوێز

(1) ل 1ی گولانێ 1994 عەلی حەسۆ میرخان ژاژوکی، دگەل بابەکر پشدەری جێگرێ لقێ 11 یێ پارتی دیموکراتی کوردستان، ب هێزەکێ ڤە دچنە سەر باژێرکێ قەلادزێ بۆ تێکدانا ژمارەیەکا دوکانان، کو ئەڤ ئەردێ دووکان لسەر هاتینە ئاڤاکرن، ئەڤ ئەردە دووبارە هاتبوو ئاڤاکرن، پشتی کو ژلایێ حکومەتا عێراقێ ڤە د ماوێ شەرێ عێراق و

ئیرانێ دا هاتیە خراب کرن، عەلی حەسو میرخان ژاژوکی ددا دیارکرن کو ئەڤ ئەردە یێ بابێ ویە و ب میرات یێ بۆ مایی، لڤێرێ بارودوخ ئالوز دبیت، دەستڕێژیا گولێ ل عەلی و کەسانێن دگەل دا دهێتە کرن، د ئەنجامدا عەلی دهێتە کوشتن، دیسان مام جوتیار کو فەرمادەیێ تیپا جوتیارێن ئێکەتی نیشتمانی کوردستان بوو و دوو پێشمەرگێن دیتر یێن ئێکەتی نیشتمانی کوردستان ژی دهێنە کوشتن. بۆ زێدەتر پێزانینان بەرێ خۆ بدە: رەشید، 2020، 312-313 ؛ عبود و العلوي، 2018، 230.

[2]عەلی حەسو میرخان کورێ حەسو میرخان ژاژوکی یە ئێك ژ فەرماندەیێن پارتی دیموکراتی کوردستان، ئێك ژوان کەسایە ئەوێن دگەل مەلا مستەفا بارزانی چوویە ئێکەتیا سوڤیەت، ل سالا 1970 دبیتە ئامر فەوجا زێرەڤانێن سنوری، ل سالا 1974 دبیتە فەرماندەیێ هێزا کاوە ل پشدەرێ، لوێرێ هەڤژینیێ دگەل کچا بنەمالەیەکا دەڤەرێ پێك دئینیت، و پارچەکا ئەردی ل قەلادزێ وەردگریت، ل سالا 1983 دهێتە کوشتن. بۆ زێدەتر پێزانینان بەرێ خۆ بدە: موستەفا، ب.م، ل 107.

[3]بەرەیێ کوردستانی: لایەنێن سیاسیێن باشوورێ کوردستانێ پشتی ململانێیەکا زۆر دناڤبەرا وان دا، ب فێرودانا هێزا پێشمەرگەیێ کوردستانێ، لاوازبوونا هێزا کوردی بەرامبەر دوژمنی، شکەستنا هێزا پێشمەرگێ کوردستانێ کو دوی سەردەمیدا د پاشەکشێدا بوون و زورینەیا دەڤەرێن ئازاد کریێن کوردستانێ ژلایێ سوپایێ عێراقێ ڤە هاتبوونە داگێر کرن، ئەڤە هوکار بوون کو پارت و لایەنێن کوردی نەچار بوون د چارچوڤێ بەرەیەکی دا خو کومبکەن، و هەموو لایەك شەری ب راوەستینن و ئیك بگرن، ئەوبوو ل رۆژا 2ی گولانا 1988 و پشتی هەولێ و تێکوشینەکا زۆرا پارت و رێکخراوێن کوردستانی بڕیاردا ئەڤ بەرەیە بهێتە دروستکرن، ئەو ئەرکێ مێژوویی کەفتە سەر ملێن ڤی بەرەیی کو ڤێ بوشاییا سیاسی و دەستهەلاتێ پر بکەت، ئەڤ بەرەیە ژ پارتا سوسیالیستا کورد (پاسوك)، پارتی دیموکراتی کوردستان، ئێکەتی نیشتمانی کوردستان، پارتا گەلا دیموکراتا کوردستانێ، پارتا سوسیالیستا کوردستانێ (حسك) و پارتا شیوعی یا عێراقی پێکدهات، هەموویان بڕیاردا خەباتا هەڤبەش بکەن دژی رژێما عێراقێ. بۆ زێدەتر پێزانینان بەرێ خو بدە: سدیق، 2015، 253 ؛ شەریف، 2021، 221 - 225 ؛ میراودەلی، 2021، 406.

[4]کورتکریا پەیڤا ئینگلیزی Iraqi National Conference

[5]ل بهارا 1994 جەلال تالەبانی د گەریانەك بۆ ئەوروپا و ئیتالیا پاشان ژاپون بۆ بەشداری کرنێ د کونگرێ سوسیالیستا جیهانی دا. رەشید (ب.م)، ل 243.

[6]هەر د ڤێ رۆژێ دا دووەمین کابینا حکومەتا هەرێمێ هاتە هەلوەشاندن، کوسرەت رەسول عەلی وەکو سەروکێ حکومەتێ و رۆژ نوری شاوەیس وەکو جێگرێ وی، نامەیەك ئاراستەی جڤاتا نیشتمانیا کوردستانێ کر، تێدا: "باس ل دووماهیا گرژی و شەرێ دناڤبەرا پارتی ئێکەتی دکەن، و ل پێناڤا برێڤەچوونا کارێن حکومەتێ و بەشداری کرنا هێزێن دیتر د حکومەتێ دا، مە بڕیاردا دەست ل کاربکێشین، ژبۆ زەمینە بۆ چاکسازیێن زێدەتر ب رەخسیت، پشتی دوو رۆژان پەرلەمانی کوسرەت رەسول وەکو سەروکێ حکومەتێ، روژ نوری شاوەیش وەکو جێگرێ وی دەستیشان کرن، بۆ هندێ پێکڤە حکومەتەکا نوی دروست بکەن و ناڤێن وان بدانە بەرسینگێ پەرلەمانی". هاتیە ڤەگوهاستن ژ: رەشید، 2020، 343.

ژێدەر

ئێك: پەرتوك:

1-ب زمانێ کوردی:

بارزانی، مەسعود (2022)، بارزانی و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد، ڕاپەڕین و دەرفەت و ئاستەنگەکان 1991 ـ 2002، بەرگی پێنجەم، چاپی یەکەم، هەولێر.

بامەرنی، ئەحمەد (2022)، لە بەهاری کورد منی پێشمەرگە گیانم دەبەخشم، وەرگێران: نازەنین عوسمان، سلێمانی.

چاوەرش، مستەفا (2014)، یادەوەرییەکان، چاپی یەکەم، ب.ج.

ڕەسول، فاتح (2007)، لە پێناو دەسەلاتدا، هەولێر.

ڕەشید، سەلاح (2020)، شەری ناوخوی کورد، بۆچی سەرهلدا، چۆن گەشەیکرد، سەرئەنجام، سلێمانی.

ڕەشید، سەلاح (ب.م)، مام جەلال دیداری تەمەن لە لاوێتییەوە بۆ کوشکی کوماری، ب.ج.

سدیق، فوئاد (2015)، قەیرانی کۆمەلگا و حیزبە سیاسیەکانی هەرێمی کوردستان 1991 ـ 2011، هەولێر.

شەریف، شیلانی حاجی (2021)، ناکوکی و شەری ناوخۆیی پارتە سیاسییەکانی کوردستانی باشوور لە سالانی (1975 1992)، چاپی دووەم، هەولێر.

مستەفا، نەوشێروان (1995)، کێشەی پارتی و یەکێتی، فینلەندا.

مستەفا، نەوشێروان (ب.م)، خەون یان موتەکە، دیوی ناوەوەی ڕوداوەکانی کوردستانی عێراق (1992 ـ 2002)، ب.ج.

میراودەلی، کەمال (2021)، مێژووی هاوچەرخ و بیری نەتەوەیی کورد، تاران.

هەینی، شێرزاد (2000)، هەولێر تا دبلن، رۆژانەی هەولێرە لە 1994/5/2 تا 1995/8/9، چاپی یەکەم، بەرلین.

2-ب زمانێ عەرەبی:

نجاری، علي (2012)، القضية الكوردية وحزب البعث العربي الاشتراكي في العراق، ج3، دهوك.

الكوردستانی، بارتي الديمقراطي (1997)، الاقتتال الداخلي في كوردستان العراق، كيف اندلع ومن المسؤل عنه، ط1، د.م.

عبود، وسن سعيد و العلوي، نبيل (2018)، الصراع المسلح بين الحزبين الديمقراطي الكردستاني والاتحاد الوطني الكردستاني (1994 ـ 1998)، والموقف الدولي منه، بغداد.

دوو: ڕۆژنامە:

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (2)، 5/مایس/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (3)، 12/مایس/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (4)، 19 / مایس/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (5)، 26 /مایس/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (21)، 8/ئەیلوول/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (22)، 15/گولان/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (23)، 22/ئەیلوول/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (30)، 10/تشرینی دووەم/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (33)، 1/کانوونی یەکەم/ 1994.

ڕۆژناما (گولان)، ژمارە (36)، 22/کانوونی یەکەم/ 1994.

ڕۆژناما (برایەتی)، ژمارە (2177)، 24/ 7/ 1996.

ڕۆژناما (پەیمان)، ژمارە (6)، 1994/9/21.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (721)، 1994/7/1.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (722)، 1994/7/3.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (723)، 1994/7/4.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (724)، 1994/7/5.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (730)، 1994/7/12.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (731)، 1994/7/13.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (735)، 1994/7/19.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (736)، 1994/7/20.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (737)، 1994/7/21.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (739)، 1994/7/24.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (768)، 1994/8/26.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (769)، 1994/8/28.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (771)، 1994/8/30.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (775)، 1994/9/4.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (778)، 1994/9/7.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (791)، 1994/9/22.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (794)، 1994/9/26.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (798)، 1994/9/30.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (800)، 1994/10/3.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (833)، 1994/11/10.

ڕۆژناما (کوردستانی نوێ)، ژمارە (835)، 1994/11/13.

ڕۆژناما (ڕێگای کوردستان)، ژمارە (110)، 1994/6/7.

ڕۆژناما (ڕێگای کوردستان)، ژمارە (111)، 1994/6/14.

ڕۆژناما (ڕێگای کوردستان)، ژمارە (126)، 1994/9/27.

ڕۆژناما (ڕێگای کوردستان)، ژمارە (127)، 1994/10/4.

ڕۆژناما (ڕێگای کوردستان)، ژمارە (135)، 1994/11/29.

محاولات الحزب الديمقراطي الكردستاني والاتحاد الوطني الكردستاني لوقف الحرب الداخلية (1 ايار 1994 - 21 كانون الاول 1994)

الخلاصة

بعد انتفاضة، كانت هناك فرصة ذهبية لشعب كوردستان ليحظى احترامه أقوى وأفضل، وهو ما ظهر بأنسب طريقة في الانتخابات البرلمانية، فكل القوى والأحزاب السياسية كانت تنظم جهودها للتكيف مع الإرادة المستقلة وتوحيد شعب كردستان، الذي سيجد نفسه في ذلك الوقت في البرلمان والحكومة. وبهذه الطريقة، أصبحت تجربة إقليم كوردستان مرحلة جديدة . ومع ذلك، مع بدء الحرب الأهلية بين الحزب الديمقراطي الكردستاني والاتحاد الوطني الكردستاني، كانت هذه التجربة في خطر كبير، في اليوم الأول من هذه الحرب، بذل جهد كبير من قبل رئيس الحزبين مسعود بارزاني، رئيس الحزب الديمقراطي الكردستاني وجلال طالباني، الأمين العام للاتحاد الوطني الكردستاني، لوقف هذه الحرب، كان هذا توجيها للرسائل والمكالمات واللقاءات بين المكاتب السياسية للحزبين، وصحيح أنه نتيجة لهذه الجهود والمبادرات كان لدينا العديد من الاتفاقيات والهدنة بينهما، لكنها لم تكن إمكانية فعالة لإنهاء الحرب استمر حتى اتفاق واشنطن.

الكلمات الدالة: مسعود بارزاني، جلال طالباني، الحزب الديمقراطي الكردستاني، الاتحاد الوطني الكردستاني، الحرب الداخلية.

ATTEMPTS BY THE KURDISTAN DEMOCRATIC PARTY AND THE PATRIOTIC UNION KURDISTAN TO STOP INTERNAL WAR MAY 1, 1994 – DECEMBER 21, 1994

ZOZAN NASER MUSTAFA and KALIL MUSTAFA OTHMAN
Dept, of History, College of Humanities, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

After the uprising, there was a golden opportunity for the people of Kurdistan to have their respects stronger and better, which showed in the most appropriate way in parliamentary elections, all political forces and parties have been organizing their efforts to adapt to the independent will and unification of the people of Kurdistan, which at that time will find itself in parliament and government. In this way, the experience of the Kurdistan Region has become a new phase. However, with the start of the internal war between the Kurdistan Democratic Party and the Patriotic Union of Kurdistan, this experience was at great risk, On the first day of this war, a large effort was made by the president of both parties Masoud Barzani, the president of the Kurdistan Democratic, and Jalal Talabani, the general secretary of the Patriotic Union of Kurdistan, to stop this war. This was a directing of messages, calls, and meetings between the political offices of the two parties, and it is true that as a result of these efforts and initiatives, we have had many agreements and armistice between them. But they could not be an effective possibility to end the war until the Washington Agreement continued.

KEY WORDS: Masoud Barzani, Jalal Talabani, Kurdistan Democratic Party, Patriotic Union of Kurdistan, internal war.